

वास्तु विज्ञानम्

विषय कोड - 1014

कक्षा - 10वीं

प्र. 1. उचित विकल्प चुनिए -

(क) विश्वकर्मा प्रकाशे भंगलान्तरणं वर्तते -

अ- देव्याः क - भारताः ख - शिवस्य द - गणेशस्य

(ख) वास्तुशास्त्रं पूर्वकाले कथितम् -

(अ) महादेवेन (क) ब्रह्मणा ख - इन्द्रेण द - ब्रह्मणेन

(ग) श्वेतभूमिः भवति -

अ- दुःखदा क - शुभदा ख - जलदा द - फलदा

(घ) ब्राह्मणी भूमिः भवति -

(अ) सुगन्धा, (क) दुर्गन्धा, (ख) रोगदा (द) लक्ष्मी

(ङ) अम्लभूमिः भवति -

अ- गाहणी क - वैश्या ख - वाहणी द - लक्ष्मी

(च) सतीश्या भूमिः प्रददाति -

(अ) सुतपदा (क) फलपदा (ख) जलपदा (द) वस्त्रपदा

(छ) अग्नेचन्द्रे जायते -

(अ) रोगभयम् (क) स्वादिभयम् (ख) शत्रुभयम् (द) जलभयम्

(ज) चैत्रमासे गृहनिर्माणे भवति -

(अ) रोगः (क) उपाधिः (ख) भयम् (द) अपघातः

(झ) गृहात्मने स्वर्गः विवर्तः तर्हि भवति -

(अ) स्वामी पीडनम् (क) पत्नी पीडनम् (ख) मित्र पीडनम् (द) पुत्र

(ञ) रिक्ता तिथौ फलं भवति -

(अ) रोगः (क) उपाधिः (ख) दाहिना (द) अग्निः

क) जलवापी दिशि भवते -

अ) आग्नेयां क) ऐशान्यां ख) नैऋत्यां द) उत्तरे

ख) प्रतिपद गृहारम्भे भवति -

अ) द्वादश्यां क) दीप्यां ख) दुःख्यं द) शैब्यः

ग) पूर्वद्वारा दिशि भवते -

अ) भावासः क) भोजनालयः ख) उद्यानं द) स्नानमन्दिरं

घ) गर्भनिष्कारणे भवति -

अ) दशम्यां क) अष्टम्यां ख) नवम्यां द) अमावस्यायां

च) ज्येष्ठमासे गृहनिर्माणार्थं कल्प्यते -

अ) व्याधिः क) लक्ष्मी ख) मृत्युः द) रोगः

ज) पत्नीलाभः जायते -

अ) वाक्चन्द्रे क) दक्षिणद्वारे ख) सम्मुखे द) पृष्ठे

झ) भारत्याः भद्रं लाभ्यते -

अ) विश्वकर्माप्रकारं क) वाल्मुक्यात् ख) ज्योतिषिणां द) शिल्पिणां

ट) महादेवेन रुचिं प्राप्नुयति -

अ) व्यासः क) शतहस्तः ख) ज्योतिषिणां द) वाल्मुक्यात्

ड) पुत्रप्राप्तिः वर्तते -

अ) पदरचना क) रेखाचित्रं ख) स्तम्भरचना द) धातुरचना

ण) धनप्राप्तिः भवति -

अ) इन्द्राभ्युक्तिः क) शक्राभ्युक्तिः ख) विष्णुभ्युक्तिः द) अथाभ्युक्तिः

प्रश्न-२- युग्ममेलने कुल -

- (क) इडाभूमिः धनलाभः
(ख) दक्षिणेचन्द्रे धनपरा
(ग) वैशाखमासे लक्ष्मीपाडयते
(घ) शुकःनिर्वलः देवतामृष्टम्
(ङ) ईशान्याम् धनरत्नलाभः

- (च) भद्रुलाचरणम् शुभदा
(छ) सप्तमीतिथिः भारती
(ज) पदरचना धृगान्तरम्
(झ) शिवनेवलि शिला
(ञ) बन्धा अकाशीति

- २- कनकमन्दिरं गरुवैधः
४- वृक्षाः इदं सदसुविगुणितम्
३- जलवापी शुभकर्मषु
६- सुरदात कलहम्
७- कण्ठीवृक्षाः येशान्याम्

ॐ	रिक्ता निर्वर्ण	शिला
ॐ	भडा	दीडना
ॐ	ईशाणम्	त्रिविधः
ॐ	मृदाणि	पदरचना
ॐ	एकाशीति	देवतामृदा
ॐ	शिलाः	रत्नवैधः
ॐ	वृक्षशौ	पञ्च
ॐ	दुहाश्रमि	शुभ्रद
ॐ	श्वेतश्रमिः	व्याधिः
ॐ	यौत्रमाले	धनपदा

प्र. 3- सहास्रार्थं लिखत -

- (क) विश्वकर्माप्रकारं शिवमंगलान्युच्यते ।
- (ख) बाल्यशास्त्रं महादेवेन कथितम् ।
- (ग) शमाभूमिः सौभाग्यदायिनी ।
- (घ) दक्षिणे चन्द्रे पत्नी लग्नः जायते ।
- (ङ) ज्येष्ठमासे गृहनिर्माणं श्रेष्ठम् भवति ।

~~(च)~~

- च- गृहारम्भे चतुर्निर्वलः गृहिणी पीडयते ।
- छ- अभावस्यायं गर्भनिपातवद् जायते ।
- ज- पूर्वार्धे दिशि स्नानमन्दिरम् ।
- झ- प्रतिपद गृहारम्भे दीपता न भवति ।
- ञ- ~~सप्तम्यां~~ शय्यायाश्च देह्यं न भवति न भवति ।

- ट. एकाशीतिपदरचना प्रसिद्धा भवति ।
- ठ. पर्जन्याय घृतान्नं वलिं दद्यात् ।
- ड. शिलाया नाम भद्रा वर्तते ।
- ढ. षड् वेदाः भवन्ति ।
- ण. जलवापी ऐशान्यां न भवेत् ।

- (त) दृढाभूमिः धनप्रदा न भवति ।
- (थ) अग्नेचन्द्रे स्वामिभ्यं न जायते ।
- (द) चैत्रमासे गृहकार्ये लघ्वादिः भवति ।
- (ध) ज्येष्ठमासे गृहनिर्माणं श्रेष्ठम् भवति ।
- (नि) श्वेतभूमिः शुभदा भवति ।

- ॐ रिक्ता रिक्तौ दृशिता पापते ।
- ॐ भद्रा शिलायाः नाम वर्तते ।
- ॐ ईशान्यां देवता भृष्टे भवेत् ।
- ॐ उग्रेण्यं पाकतदं न भवेत् ।
- ॐ गृहारम्भे सप्तमी तिथिः शुभदा न भवति ।
- ॐ गृहारम्भः खण्डक्याः नैव कारयेत् ।
- ॐ गृहाणि त्रिविधाः भवति ।
- ॐ शुक्लाशीति पदरचना प्रकारः भवति ।
- ॐ शिखिने द्युतान्नं कलिं न दद्यात् ।
- ॐ धमाय पिशितान्नं कलिं न दद्यात् ।
- ॐ पञ्च शिलाः भवन्ति ।
- ॐ कनक मन्दिरे सहस्रगुणितं फलम् ।
- ॐ प्राक्षारे द्वारक्षय विचारः कर्णयः ।
- ॐ प्रधान द्वारं रथ्या विदुं ~~का~~ श्यात् ।
- ॐ बृशः द्वारे तटि लठ वैष्णः नास्ति ।

पृष्ठ- रिक्त स्थानानि पूरयत -

- (क) इटा भूमिः ----- ।
(ख) वैशाख मासे गृहनिर्माणे ----- ।
(ग) गृहारम्भे शुकः निर्बलः ----- ।
(घ) आग्नेयर्षाः ----- भवेत् ।
(ङ) चतुर्षी लिख्ये गृहारम्भः ----- ।

- च- मध्याह्ने गृहारम्भे ----- भवति ।
छ- गृहाणि ----- भवन्ति ।
ज- गन्धर्वाय ----- बलिं दद्यात् ।
झ- रत्नाधिके मनोदरे मन्दिरे ----- फलम् ।
ञ- पञ्चदश इराणां ----- भवन्ति ।

- ट- पक्षद्वयं कृतं यत्र ----- फलं जायते ।
ठ- शरत्केन च मार्गेण ----- भवति ।
ड- इराणे ----- वेधाः भवन्ति ।
ढ- पिहिते मुखे द्वारे ----- भवेत् ।
ण- मातृकाणां स्थापनं ----- भवेत् ।

प्रश्न-5- एकवाक्येन उत्तरत -

- (क) टीकाकर्तुः कल्प मंगलाचरणं कृतवान् ?
- (ख) श्वेतभूमिः कथं भवति ?
- (ग) खभाभूमिः किं प्रददाति ?
- (घ) चैत्रभाते गृहकणे किं जायते ?
- (ङ) गृहारम्भे सूर्यः निर्वलः तर्हि किं जायते ?

- (च) रिक्ता तिष्ठा किं फलं प्राप्सते ?
- (छ) भण्डागृहे कुत्र भवेत् ?
- (ज) कति शालाः भवन्ति ?
- (झ) गृहारम्भे सूर्यिभा तिथि कथं भवति ?
- (ञ) शय्यायाः वैद्यं कति भवति ?

- (ट) पदरचना प्रकाशः कति भवन्ति ?
- (ठ) यथाप किं बलिं दद्यात् ?
- (ड) कनकमन्दिरं किं पुष्पम् ?
- (ढ) प्राणायामे कल्प विचारः ?
- (ण) पञ्चवैद्यान् किं फलम् ?

प्र. 6- अतिलघुत्तरीयप्रश्नः

- (क) सर्वतो भद्रं लक्षणं चिह्नं ?
- (ख) भाण्डारं गृहं कस्यां दिशि भवेत् ?
- (ग) दक्षिणे चन्द्रे चिह्नं भवति ?
- (घ) पर्जन्याय चिह्नं बलिं दद्यात् ?
- (ङ) गृहशुभः कदा नैव कारयेत् ?

च- प्रधानं द्वारं कस्यां दिशि दद्यात् ?

छ- द्वााराग्रे कति वैधाः भवन्ति ?

ज- कस्यां दिशि जलाशयः सुखदायी भवति ?

झ- गृहं वृक्षः किं करोति ?

ञ- ज्येष्ठ मासे गृहप्रवेशे किं फलं भवति ?

प्र०७- लघुतृतीय प्रश्नः

- (क) गृहारम्भे काः तिथयः शुभदा भवन्ति लिखत ?
- (ख) गृहाणि कति विधः भवन्ति लिखत ?
- (ग) पञ्चशिलानां नामानि लिखत ?
- (घ) शुभ कर्मसुके वृक्षाः शुभदाः लिखत ?
- (ङ) नूनगृह प्रवेशः केषु मौलसु उत्तमः भवेत् ?
- (च) शय्या निर्माणे के काण्डाः शुभदाः लिखत ?
- (छ) शय्य शानं कथं भवेदिति लिखत ?
- (ज) ब्राह्मणादि गृह द्वाः प्रमाणं चिं लिखत ?
- (झ) विश्वकर्म पञ्चशय्य मंडुला चर्णं लिखत ?
- (ञ) गृहवैद्य विचारं वर्णयत ?

प.४- दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः -

- क) ~~विषय~~ भूमि परीक्षण विधिं वर्णयत ?
- ख) गृहे मेलापत्र विधिं वर्णयत ?
- ग) इतम्भप्रमाणं चिं वर्णयत ?
- घ) रक्षाशीति पद रचना प्रकारं वर्णयत ?
- ङ) शिलानामि स्वरूपं च वर्णयत ?
- च) द्वारवैध विचारं वर्णयत ?
- छ) दिक् प्राचनं कथमिति वर्णयत ?
- ज) द्वारद्वयं चिं प्रमाणं व्याख्यां कुरुत ?
- झ) जलाशयारम्भः विधिं वर्णयत ?
- ञ) वास्तुपूजा मुद्रां वर्णयत ?

५०९- विश्लेषणात्मक प्रश्नाः

- क) दुर्गीणां नामानि लक्षणानि च वर्णयत ?
- ख) वास्तुशास्त्रानुक्तं वृक्षच्छेदन विधानं वर्णयत ?
- ग) द्वापत्य विहारादिप्रकारं वास्तुशास्त्रानुक्तं वर्णयत ?
- घ) प्रासाद निर्माणे के के विभागाः विस्तरेण वर्णयत ?
- ङ) विश्वकर्माप्रकाशानुक्तं बलि विधिं वर्णयत ?
- च) विश्वकर्माप्रकाशानुक्तं शिलान्यास विधिं वर्णयत ?
- छ) वास्तुशास्त्रानुक्तं गृहादि निर्माण विधिं वर्णयत ?
- ज) वास्तुशास्त्रानुक्तं वास्तुचक्रं विस्तरेण वर्णयत ?
- झ) वास्तुशास्त्रानुक्तं चतुःशाला गृहाणि वर्णयत ?
- ञ) गृहे शशि विद्यां विस्तरेण वर्णयत ?